

De lokalhistoriske foreninger efter 15 år

Af Ole Warthoe-Hansen

Sammenslutningen SLF blev grundlagt ved DHFs årsmøde i Frederikshavn, den 8. september 1967, og formålet skulle være »at støtte og fremme det folkeligt historiske arbejde, som udføres på lokalt grundlag, samt at varetage de tilsluttede foreningers fælles interesser«. – Det er altså c 15 års udvikling, vi her kan se tilbage på.

En af sammenslutningens første opgaver måtte være at danne sig et overblik over amtssamfunds og andre foreningers data, medlemstal, kontingenter, udgivelser, foredrag, udflugter o.m.a., uanset, om de var medlemmer af SLF eller ej.

På styrelsens foranledning blev der udarbejdet et omfangsrigt spørgeskema, der blev udsendt til foreningerne i begyndelsen af januar 1968, og man bad om foreningernes nyeste oplysninger. Det vil sige, at det første samlede overblik over amtssamfunds og andre foreningers virksomhed stammer fra finansåret 1966/67. – I årene før 1966 blev der af Dansk historisk Fællesforening til medlemmerne udsendt dupliserede årlige oversigter over medlemsforeningernes arbejde, men dette gjaldt kun amtssamfundene, da vistnok kun disse var tilsluttet DHF. For en fuldstændigheds skyld skal nævnes »Lokalhistorisk Status« af Ole Warthoe-Hansen i Festskrift til Johan Hvidtfeldt, 1978.

Men det samlede overblik fra 1968, Fortid og Nutid, bd. XXIII, 1968, var kun nogenlunde fuldstændigt. Peter Kr. Iversens undersøgelse omfattede 35 foreninger i alt: amtssamfund og øvrige foreninger. Af disse sidste var 8 foreninger ikke medlemmer af SLF, og det var i denne sidste gruppe usikkerheden måtte bestå – og stadig gør det. Lokale aviser bringer stadig underretning om hidtil ukendte foreninger. Nogle kan være ældre, men som oftest er der tale om nye.

Den sidste undersøgelse over amtssamfund og øvrige foreninger omfatter talmateriale fra året 1980. Den 2. september 1980 blev spørgeskemaer udsendt til medlemmerne med anmodning om at få dem retur senest 31. januar 1981. En del skemaer ankom i udfyldt stand i rette tid, adskillige måtte rykkes – nogle flere gange pr. brev eller telefon, og det endte med, at næsten alle skemaer kom tilbage. De fleste i nogenlunde god udfyldt stand, – men ikke alle. – Når spørgeskemaer så sjældent udsendes, og efterhånden i forenklet form, skyldes det et foreningsønske, som måtte imødekommes. For styrelsen måtte det være hensigten at opnå det optimale, det bedst mulige grundlag for en oversigt.

Den nye tabellariske oversigt over foreningsmedlemmerne kan endnu en gang rummes inden for den oprindelige ramme. De historiske amtssamfund og øvrige medlemsforeninger tæller nu i alt 81, men de senest indmeldte foreninger i Gudme, Herfølge-Sædder, Ho-Oksby-Aal, Ikast, Skårup (Fyn), Morslands historiske Samfund, Fredensborg-Humblebæk samt Vestvoldens Venner er ikke opstillet i tabellen.

Amtssamfundenes samlede medlemstal fra 1980 er 28.125 mod 24.863 i 1976, altså en stigning på c 13%. (I begge tilfælde er de selvstændige administrative områder, København og Frederiksberg indregnet).

En almindelig god medlemsstigning i de allerfleste amtssamfund fraviges i enkelte tilfælde af en mere markant stigning, f.eks. Sønderjylland, Århus-stiftssamfundet (som det kaldes) og Vendsyssel, – og Vejle amtssamfundet, som ligger helt i top, kan for perioden opvise en stigning på c 29%. Ser man på procenttallene, antal medlemmer i forhold til befolkningstallene, er det fremdeles klart, at de jyske amtssamfund står stærkt. Svage er

Århus-området med 0,53%. Taget som helhed står øerne svagere, dog bortset fra Bornholm, der står endog meget stærkt med 1,52%.

De historiske amtssamfund er en konstant størrelse i det lokalhistoriske arbejde, med gode muligheder for udvidelser og kvalitative ændringer.

Det er praktisk at arbejde med kunstige skel i lokalhistorien. De »øvrige« medlemsforeningers antal er nu 58, og der er ofte tale om mindre foreninger, en enkelt herredsforening, kommuneforeninger, sogneforeninger, ja endog »ejrlavsföreninger«. Det gennemsnitlige medlemstal i foreningerne er 248, og yderpunkterne henholdsvis 45 og 1406 medlemmer. Disse foreningers samlede medlemstal er 11.694, et absolut mindstetal, for enkelte foreninger har ikke indsendt spørgeskema. – Det samlede medlemstal under SLF vil altså være mindst 39.819, en stigning på 15.136 siden 1966/67 eller c 61%.

Men vi arbejder med endnu et – kunstigt, men praktisk – skel i den folkelige lokalhistoriske udvikling. Det har længe været kendt, at langt de fleste lokalhistoriske foreningsdannelser befinder sig uden for SLF. De lokale aviser giver løbende, men noget tilfældige underretninger herom. Denne brogede mangfoldighed omfatter regulære selskaber, der udelukkende er rettede mod lokalhistoriens mange gøremål, borgerforeninger eller bylaug, der samler historiske minder f.eks. med det formål, at få skrevet sognets, byens, eller egnens historie.

En af disse, Gudenådalens Hjemstavnsforening, er noget helt for sig. Den blev startet under 2. verdenskrig, da mennesker nok kunne trænge til at være sig selv. I stedet for at gå »al gang« puttede man mad og drikke i kurven og gik til Busbjerg, en sandet knold ved Ulstrup. Stedet kendes hos Blicher, Røerne på Busbjerg. Så begyndte man at spille friluftskomedie, stadig på Busbjerg, og har gjort det lige siden med god økonomisk gevinst. Busbjerg blev købt og det nødvendige »teaterhus« opført. Der spilles hvert år flere gange i slutningen af juni. Hjemstavnsforeningen, der udgiver et lokalhistorisk blad, Busbjergbladet, har 2 fløje. Foruden teatergruppen arbej-

der »museumsgruppen« på opbygningen af Gudenådalens Hjemstavnsmuseum i Bjergringbro. Der holdes foredrag og udsendes en »museumsavis«. Foreningen har 1050 medlemmer og årskontingentet er 20,- kr.

Gennem dagspressen havde man efterhånden registreret op mod 150 grupper, der beskæftigede sig med lokalhistorie. I december 1981 udsendte SLF et meget enkelt spørgeskema til disse foreninger m.v., blot med henblik på bestyrelse, medlemstal og kontingent. Indtil midten af februar 1982 er 35 skemaer kommet retur i udfyldt stand. En finkæmning af hele materialet har givet 116 foreninger, og med de 35 returnerede skemaer som grundlag er disse foreningers gennemsnitlige medlemstal beregnet til 154.

Optællingen giver herefter det samlede tal: 197 danske lokalhistoriske foreninger, dels under og dels uden for SLF – og dagspressen giver stadig oplysning om nye.

Det samlede antal »øvrige foreninger« er 174 og deres fordeling over landet fremgår af den tabellariske oversigt. Foreningerne grupperer sig med tyngdepunkter i nogle storområder: Københavns amt + Frederiksborg amt (31 foreninger), Fyns amt (29), Sønderjylland (25) og Nordjyllands amt (26).

Det kunne være fristende at søge en sammenhæng mellem et historisk amtssamfund i en egn og antallet af andre foreninger. Det fynske amtssamfund springer stærkest i øjnene med et medlemstal på c 1000 (0,22% af befolkningstallet) og det store antal andre fynske foreninger. – Men de sønderjyske tal sætter straks spørgsmålstegn ved teorierne, idet amtssamfundenes endog meget store tal ikke forhindrer, at der kan trives 25 andre foreninger.

Der er forskelle i det samlede billede af henholdsvis amtssamfund og andre foreninger. Det ses tydeligt i det bærende grundlag, økonomien, hvor en anskuelig oversigt kan opstilles, men en umiddelbar sammenligning med tidligere offentliggjort oversigt fra 1966/67 er ikke mulig, da nævnte oversigt omfatter både amtssamfund og andre foreninger.

Medlemskontingentet er stadig amtssam-

Tabel 1. Historiske amtsamfund.

Administrativ enhed	Historiske amtsamf. m.fl.	Medlemstal								Kontingent		Tilskud			
		Under S.L.F.				Medl.tal i % af befolk. tal		Foreningstal uden for S.L.F.	Samlet foreningstal i og uden for S.L.F.						
		Amtssamf. m.fl.	Andre foreninger, antal	Andre foreningers medlemstal	Samlet medlemstal										
						Hist. samfund	Samlet medlemstal								
Københ. kom.	Selsk. Københ. Historie	1.100			1.100	0,22	0,22			40	44.460				
Frederiksberg k.	Hist.-Top. selskab	499			499	0,57	0,57								
Københ. amtsk.			13	5.396	5.396	0,86	0,86	1	14						
Frederiksborg "	Hist. Samf. Frederiksborg amt	838	7	1.212	2.050	0,37	0,89	10	17	50	38.326	4.000	6.500	6.650	8.000
Roskilde "	Roskilde amt	435	6	745	1.180	0,22	0,58	1	7						
Vestsjællands "	{ Holbæk "	432	3	149	1.349	0,43	0,49	6	9	50	22.738	3.300	3.000	4.000	1.050
	{ Sorø "	768								40	30.720	2.800	1.000	2.700	3.000
	{ Loll.-Falster "	925								40	33.797	3.900	3.000		3.350
Storstrøms "	{ Præstø "	855	1	209	1.989	0,68	0,76	2	3	50	42.750	4.900	5.000	1.900	1.000
Bornholms "	{ Bornholm "	724								55	40.425	3.900	15.000		4.000
Fyns "	{ Fyns "	1.000	11	1.309	2.309	0,22	0,51	18	29	40	40.000				
Sønderjyll. "	{ Als og Sundeved	1.334								30	38.530	4.100		4.350	40.000
	{ Sønderjyll.	3.137	3	1.513	5.984	1,79	2,39	22	25	45	141.165	8.800	62.456		4.000
Ribe "	Ribe "	1.659	1	?	1.659	0,78	0,78	10	11	45	67.625	6.400	6.000	9.650	1.900
Vejle "	Vejle "	3.340	4	282	3.622	1,03	1,11	5	9	50	201.333	6.500	53.000	10.651	2.400
Ringkøbing "	Ringkøbing "	1.862	3	404	2.266	0,71	0,86	5	8	45	86.185	6.800	3.000	6.500	5.900
	{ Randers "	880	2	379	3.448	0,53	0,60	5	7	50	46.328	4.700		6.500	5.000
Århus "	{ Østj. Hjemst.	1.200								50	58.850	4.000		2.000	5.000
	{ Århus "	989								35	34.630	3.000		1.550	
	{ Thy og Mors	1.026	2	81	2.277	0,95	0,98	7	9	25	25.650	3.000	2.000		500
Viborg "	{ Viborg "	650								45	29.000	3.600	1.833	9.000	
	{ Skive "	520								35	15.600	2.800	3.333	3.000	2.950
	{ Himmerland		2	122	4.074	0,82	0,85	24	26	50	55.000	5.200	2.000	700	6.050
Nordjyllands "	{ Kjær Hd.	1.100								25	68.125	5.900	1.500	4.450	3.450
	{ Vendsyssel	2.852													
I alt		28.125	58	11.801	39.926			116	174		1.161.237	91.600	168.622	74.101	97.050

fundenes bærende økonomiske grundlag, idet den samlede kontingentindtægt udgør 1.161.237 kr. eller over halvdelen af den samlede indtægt. De manglende tal kan ikke ændre helhedsindtrykket. – Kontingentstørrelsen varierer fra 30 kr. til 55 kr., og gennemsnittet er c 43 kr. Manglende overensstemmelse mellem medlemstal, kontingent og kontingentindtægt kan skyldes interne regnskabsproblemer, f.eks. restancer.

Statstilskud er sædvanligvis givet til amtsamfund alene, som støtte til de bekostelige årbøger, – og denne tilskudssum øges stadig

lidt år efter år. – Tilskud fra amterne viser stadig et uens billede. Adskillige amter giver et pænt driftstilskud, andre giver ikke tilskud til driften, men accepterer gerne større tilskud til mere omfattende afgrænsede formål. Det bornholmske samfund har modtaget 15.000 kr. og Vejle amts historiske samfund 50.000 kr. til udgivelser. Historisk Samfund i Sønderjylland modtog i beretningsåret 62.456 kr. til kontoraflønning, og dette må vel betragtes som et driftstilskud.

Salg af skrifter, gamle årbøger samt udgivelse af andre bøger, f.eks. genoptryk, rum-

Andre indtægter			Årbogen				Honorar til styrelsen, i alt	Kontorhold	Arrangementer			Samarbejde med	
Salg af skrifter	Annoncer	Legater, renter div.	Oplag	Sidetall	Trykpris incl. moms	Forfatterhonorar			Møder, foredrag	Udflugter, byvandring	Kursusudstilling	Museer, arkiver, foreninger m.fl.	
		3.062							4	1		Besøgt 2 udstillinger	
8.265		3.463	1.100	78	36.557	2.400						Arkiv	
2.054	7.070	750	96	29.204					2	1		Mus.	
4.334		925	150	39.917	1.990	1.500		500	1	3			
5.823		1.200	76	35.738		1.400				1	1 kursus		
8.929	906	1.200	96	29.100	3.500			2.950	2	3		Mus., arkiv, Amtsskolecentral	
4.553		1.000	176	63.598						ja			
			128						3	4			
20.000		2.500	350	150.600	30.000			2.000	4	2		Mus.	
203.000		3.500	302	153.044	10.186	6.500		62.456		4			
70.692		1.800	220	64.825	3.950	4.000		11.320	2	2	2 kurs., 1 udst.		
4.533	2.160	3.413	3.600	170	92.305			5.100	4	1	1 udstill.	Mus., arkiv	
9.852		2.210	2.500	176	95.519	7.265	2.600	1.000	3	1		Folkeuniversitet	
3.603	7.625	47.200	1.450	215	68.000			1.200	4	2		Århus amtsamf.	
3.377							2.500		2	3		Østjysk Hjemstavn	
1.963		1.100	130	37.000	2.000				2	4		Randers amtsamf.	
5.010	1.380	1.300	127	26.581	2.400			200	1	1		Mus., arkiv	
2.000	4.100	500	800	179	60.600	1.670	1.000	400	4	2		Foreninger, Viborg-fond	
9.285		750	1.200	130	34.885				ja		Kurs. (aftensk.)	Oplysningsforbund	
												Arkiver, museer	
4.800		1.500	127	55.241					24	2		24 foredr. sammen m. foreninger	
18.252		7.633	3.200	176	77.838	4.080	2.400			1			
390.325	13.885	77.587						21.900	87.126				

mer en god og stadigt flydende indtægtskilde. De »bogflittige« samfund i Ribe og Sønderjylland har næsten konstant nye bøger på bedding. Det giver velstand og muligheder for også at udsende bøger gratis til medlemmerne. Annonce-indtægter fra årbøgerne kendes endnu få steder, f.eks. i Randers amts historiske samfund. Den samlede indtægt udgør 13.885 kr., men denne indtægtskilde synes at være i aftagen. De øvrige indtægter, f.eks. tilskud fra pengeinstitutter, fonds og legater kan ofte påregnes, bl.a. når der er tale om jubilæer – men disse tilskud er dog usikre. – De kom-

munale tilskud udgør i alt 74.101 kr., et for lille beløb, synes man – men dog ikke at foragte. Den kommunale velvilje kan dog ytre sig på anden måde end ved direkte tilskud, f.eks. ved køb af bøger eller ved at stille kontor og lagerrum til rådighed.

De historiske amtsamfund har visse fællestrekk, og spørger man efter deres vigtigste opgave, deres »flagskib« – må det være årbøgerne. Årbøgernes økonomi hviler stort set på medlemskontingentet, men der kan være afvigelser. Historisk Samfund for Als og Sundeved har i beretningsåret haft en kontingent-

Tabel 2. Andre foreninger.

Andre foreninger	Medlems-tal	Kontingent		Tilskud			Andre indtægter		Årbogen		
		Pr. enkelt medlem	I alt	Stat	Kommuner	Pengeinstitutter, fonds	Salg af skrifter	Legater renter diverse	Op-lag	Sidet-al	Tryk-pris incl. moms
Ballerup	228	30	7.405		9.000		1.715	3.733			
Birkerød	105	20	2.485			2.000	40.221	17.459			
Broby	150	20	2.700			600		200			
Brønderslev	61	20	1.220								
Egebjerg	100	50	5.000								
Frederikssund	210	35	6.265	500	4.800	1.623		5.000			
Gentofte	350	30	10.440		21.800		850		1.000	89	41.546
Gldsaxe	250	35	9.945		28.472		8.696	1.546	1.000	64	33.788
Glostrup	231	45	10.375	5.000	2.500		468				
Greve	236	25	5.310			1.000	1.370	50			
Græsted	309	35	7.545				751				
Gørlev											
Haderslev	500	65	25.505					290			
Helsingør	146	50	6.155					1.237			
Herlev-Hjortsp.	119	25	2.820		9.150						
Horsens											
Hvalsø	203	35	6.074		6.435		1.379	2.472	300	45	2.587
Hvidovre	147	30	3.530				2.194				
Højby (Fyn)	93	10	930					133			
Høng	79	25	1.975					437			
Jernløse	70	25	1.750		7.000						
Karlebo	125	15	1.875		50.000			500			
Karup	81	25	1.725								
Kolding	107	30	2.465		2.000			440			
Ledøje-Smørum	162	40	4.320			4.000					
Lejre											
Lyngby-Tårnbæk	1.065	50	47.690		30.000	1.400	16.585		2.000	200	78.574
Lysabild	555	5	2.775								
Lyø	170	15	1.820	500	1.300	1.700	160		250		2.061
Nr. Lyndelse	45	30	1.390					1.012			
Odense	314	50	15.700								
Otterup	135	10	1.000	3.000	9.900		16.500				
Ramsø	144	20	2.330	3.000		500	15.380				

Forfatter-honorar	Mindre tids-skrift	Andre skrifter					Arrangementer			Samarbejde m. museer, arkiver, andre foreninger m.fl.
		An-tal	Sam-let op-lag	Side-tal	Tryk-pris incl. moms	Forfatter-honorar	Møder, foredrag	Udflugter, byvandring	Kursus, Udstillinger	
	ja						ja	ja	Udstilling	Halvårl. samarbejde m. naboforeninger
	ja	1	1.500	144	60.000	20 bøger	3	3		
	ja						2	1	Aftenskole, udstilling	Driver arkiver
	ja						3	3	2 studiekredse, kursus, udstill.	Driver 2 arkiver
	ja						7	4	4 udstillinger	Samarb. naboforen. og nabokomm.
10.452							ja			
1.377							5	4		Arkiv
	ja	1	500	29	10.684		ja	1		
	ja						ja	ja	Udstilling, kursus	Driver arkiv
		1	500	25	300		1	2		Arkiv
							6	1		Samarb. folkeuniversitet.
	ja						ja	2	Udstilling Arkæolog.udgr. udstilling	Arkiv Naboforeninger skole-service
		1	300	45	974		ja	ja	Udstilling aftenskole	Arkiv
							4	1	2 udstillinger	
							2	1		Arkiv
							4	1	Udstilling	Arkiv
							5	1	Udstillinger	naboforen., »Norden«
										Driver arkiv og museum
							3	1		Driver arkiv og museum
							ja	ja	Udstillinger	Arkiv
	ja						9	1		
							6	2	2 studiekredse (aftenskole)	2 møder m. 7 naboforen. udlandsrejser
1.300							5	1		
	ja						1	1	Udstilling	Øvrige komm. foreninger
							ja		Udstillinger	Naboarkiver, museer, driver arkiv
							1	4	Kursus,	Driver arkiv, samarb. AOF
	ja	1	480	212	13.674			1	2 udstillinger	Bibliotek, museum
		1	300	239	20.404		5	3		Aftenskole og arkiv samarb. naturfredn.foren.

Tabel 2. Andre foreninger.

Andre foreninger	Medlems-tal	Kontingent		Tilskud			Andre indtægter		Årbogen		
		Pr. enkelt medlem	I alt	Stat	Kommuner	Pengeinstitutter, fonds	Salg af skrifter	Legater diverse	Op-lag	Sidet-al	Tryk-pris incl. moms
Ringe	112	25	2.790		8.150			240	400	32	4.120
Rougsø	168	20	3.400		10.000	1.000			600	24	2.500
Ryslinge	190	25	2.840	500	2.000	1.000		497			
Rødovre	258	25	5.550			10.000	9.960	3.871			
Sakskøbing	209	20	3.600		4.000	400					
Skørping	61	50	3.050			1.000					
Solrød	162	30	4.425		3.000		168				
Søllerød	1.406	65	90.000	2.000	20.000		108.705		1.800	168	85.250
Sønderhald	211	20	4.220	800	22.490	200	580	559	600	56	10.365
Thyholm-Jegindø	270	30	5.545				2.500	680	700	48	8.967
Thorslunde-Ishøj	280	20	3.050		2.995						
Uldum	79	30	2.150				5.184				
Vamdrup	96	40	3.840								
Vinderup	134	15	1.815		1.842	13.410	4.432	1.334			
Værløse	900	25	29.000	39.959	96.000		3.000		1.400	64	34.764
Ølstykke	210	25	3.800	1.200	2.000		200				
Åbenrå	458	20	13.123				1.480	1.261			
Gn.snit											
I alt	11.694	29,50	382.717	56.459	354.834	39.833	242.478	42.951			

indtægt på 38.530 kr., men årbogens trykning har kostet 150.600 kr. Bogen er i øvrigt finansieret gennem et »fondstilskud« på 40.000 kr. samt gennem et stort salg. Det var bogen om augustenborgerne, skrevet af H. P. Clausen og Jørgen Paulsen, og den statelige årbog har dækket to år, 1979 og 1980.

Årbøgerne skal i øvrigt ikke gøres til genstand for detaljerede overvejelser. Enhver in-

teresseret vil kunne drage sammenligninger på grundlag af oplag, sidetal og trykpris. Det statistiske materiale fra såvel årbøger som andre skrifter kunne suppleres med yderligere oplysninger og med fordel udnyttes ved et fremtidigt kursus for årbogsredaktører. Honorarer for årbogsartikler er betalt af 11 amtssamfund, og den gennemsnitlige pris pr. side har været 35 kr.

Forfatter-honorar	Mindre tids-skrift	Andre skrifter					Arrangementer			Samarbejde m. museer, arkiver, andre foreninger m.fl.
		An-tal	Sam-let op-lag	Side-tal	Tryk-pris incl. moms	Forfatter-honorar	Møder, foredrag	Udflugter, byvandring	Kursus, Udstillinger	
							1	1	2 udstillinger	Driver arkiv og museum, kommunal støtte
	ja						ja	1	Udstillinger	Samarb. naboforen. Driver arkiv, andre foren., mus.
		1	3.000	63	62400			2	Studiekreds	Samarb. arkiv
							3	1	Udstilling	Samarb. arkiv og museer
	ja						3		Udstilling	Arkiv, jagtforen.
							4	1	Udstilling	foredragsforen., menighedsråd
		3	1.725	608	163.772	35.000	1	1	Udstilling	Driver arkiv., »Norden« Lionscl., folkedanserforen., Naturfredn.foren.
							4	1	Aftenskole	Arkiv
		1	600	70	1.800		3	2		Arkiv og bibliotek
							6	4	2 udstillinger	Arkiv
							2		Udstilling	Arkiv
								1	2 udstillinger	Arkivvirksomhed, samarb. kunstforen.
		1	1.100	40	13.410		4	4	Udstilling	Vestjysk Stenklub (Geologi), museer, driver arkiv
										Driver arkiv og museum, 4 udstillinger, aftenskole (96 delt.), Naboforen.
	ja						2	4	Kursus: museumskundskab	Arkivvirksomhed, naboforeninger
							6	4	2 udstillinger	
									Delt i udstilling	

I beretningsåret har 5 amtssamfund udgivet 8 bøger foruden årbøgerne, i alt 1.697 sider. Som man næsten kunne vente det, har det sønderjyske amtssamfund udgivet 3 bøger på i alt 935 sider, samlet trykpris 206.846 kr. for et oplag på 2.650 ekspl. Ribe amts historiske samfund følger efter med 2 bøger på i alt 432 sider. Trykpris 40.902 kr. for 2.600 ekspl. Det ene af Ribe-bindene var et genoptryk,

udgivet i samarbejde med Toldhistorisk Selskab. De historiske amtssamfund i Vejle, Randers og Præstø har hver udgivet 1 bog. Finansiering af disse bøger er i væsentlig grad sket gennem tilskud fra amtskommune og pengeinstitutter.

Tabeloversigten giver i kortfattet form overblik over amtssamfundenes øvrige virksomhed. 1, 2, 3 eller 4 årlige foredrag er det

Tabel 3.

	Amts- samfund	Øvrige foreninger under S.L.F.
Medlemskontingent	1.161.237 kr.	382.717 kr.
Statstilskud	91.600 "	56.459 "
Amtstilskud	168.622 "	0 "
Kommunale tilskud	74.101 "	354.834 "
Pengeinstitutter, fonds	97.050 "	39.833 "
Salg af skrifter	390.325 "	242.478 "
Annoncer	13.885 "	0 "
Legater, renter, diverse	77.587 "	42.951 "
I alt	2.074.407 kr.	1.119.272 kr.

almindelige, men i Ålborg-samfundet (Himmerland og Kjær herred) deltager man i 24 foredrag i hver sæson »sammen med byens og egnens historiske foreninger«. Der arrangeres udflugter til nære og fjerne egne i landet – eller uden for landets grænser, og nogle steder inviteres der på byvandring, udstillinger og afholdes kurser. Endelig er amtssamfundene de fleste steder inddraget i samarbejde med museer, arkiver, oplysningsforbund, amts-skolecentral og andre foreninger samt folke-universitet. De tre østjyske amtssamfund, Århus stiftamt, gl. Randers amt og Østjysk Hjemstavnsforening, har dannet et fællesråd til løsning af større opgaver. For tiden arbejdes der med genudgivelse af amtsbeskrivelsernes 3 bind i genoptryk.

Af de historiske amtssamfund er der 8, der klarer deres administration uden nogen form for vederlag eller betalt kontorhælp. Det er fortrinsvis redaktørposten, der tillægges et honorar, i alt 11.000 kr. fordelt på 7 redaktører. Den samlede sum til »embedsmænd« udgør 21.900 kr. Men efterhånden som medlemstallene stiger og aktiviteterne øges, stilles der større krav til administrations-omkostninger, og der bliver tale om egentligt kontorhold. Den største post på denne konto kendes – som allerede anført – fra Sønderjylland, der fra amtskommunen modtager 62.456 kr. Det sønderjyske amtssamfund har særlige lokaler på Landsarkivet i Åbenrå, og her er fast daglig kontortid. Det er først og fremmest forlagsvirksomheden, der nødvendiggør dette.

I Ribe amt har man en lignende ordning på seminariet, hvor der er stillet kælderlokale til rådighed. I Randers er der fremdeles stillet kontor-lokale til rådighed af kommunen. Her kan der holdes bestyrelsesmøder, og i et tilstødende lokale kan der holdes lidt mere omfattende medlemsmøder.

De øvrige foreninger (under SLF) er opstillet i samme skematiske form som amtssamfundene, og der fremkommer såvel ligheder som forskelle. Foreningernes medlemskontingent varierer fra 5 kr. til 65 kr. og gennemsnittet er c 30 kr. Foreningernes kontingentindtægter harmonerer ret godt med medlemstallene, men der kan være forskelle, der kræver en forklaring. I Værløse-foreningen er det meget store kontingent-beløb fremkommet ved, at kontingentet 25 kr. er et mindstetal, og mange medlemmer giver betydeligt mere. I Gladsaxe har man en fast graduering: 35 kr. for enlige, 45 kr. for ægtepar. – Foreningernes kontingentindtægt udgør 382.717 kr., altså ca. en trediedel af den samlede indtægt.

Under statstilskud ser man, at Historisk Forening for Værløse Kommune modtager 39.959 kr. fra staten, og forklaringen er enkel. Det er foreningen, der driver det kendte Værløse museum, der modtager statsstøtte. At der er andre foreninger, der har modtaget tilskud fra staten, skyldes en særlig bevilling fra Kulturministeriet til større udgivelser, som gives efter indstilling fra SLF.

Ingen mindre lokalforening har modtaget amtsstøtte. Derimod er primær-kommunerne tilbøjelige til at støtte deres egne foreninger inden for kommunens grænser. Når en forening har noget at tilbyde til alles bedste, vil en kommunalbestyrelse i regelen også være villig til en modydelse. Museums- arkiv- og udgivervirksomhed er som oftest baggrunden for kommunale tilskud.

Også fra de lokale pengeinstitutter er der givet tilskud til arbejdet i foreningerne. Sparekassen SDS i Vinderup har betalt trykningen af en bog, Klosteret og herregården Stubber, og Forstædernes Bank har givet 10.000 kr. til bogen Rødovre i Billeder indtil 1950. Også her gælder regelen, at et bestemt afgrænset formål giver de bedste muligheder

for opnåelse af tilskud. Birkerød lokalhistoriske forening og arkiv har til driften modtaget 2.000 kr. fra Rotary. I samme forenings regnskab figurerer et ikke nærmere defineret tilskud på 16.000 kr., der sammen med en renteindtægt giver det anførte beløb 17.459 kr.

Salg af skrifter og bøger m.v. spiller også hos de øvrige foreninger en betydelig rolle i foreningsøkonomien. Den samlede sum 242.478 kr. udgør c 22% af årsindtægten.

I foreningerne udfolder sig en betydelig udgivervirksomhed. 11 foreninger udsender årbog, og 14 andre udgiver mindre tidsskrifter, hvoraf nogle er billige og fordringsløse i typografi og udstyr. Skellet mellem årbøger og »mindre tidsskrifter« er flydende, og nogle af de mindre tidsskrifter er af en så god kvalitet, både hvad indhold, tryk og udstyr angår, at man gerne accepterer at kalde en mindre udgivelse for en »årbog«. – I det hele taget er udgivervirksomheden under udvikling. 10 foreninger har udgivet i alt 12 bøger med et samlet sidetal på 1.475. Styrelses-honorarer i foreningerne spiller en helt underordnet rolle.

Ligesom i amtssamfundene, ja vel i endnu højere grad, foregår der i de øvrige foreninger en livlig foredrags- og udflugtsvirksomhed.

Blandt foreningernes mange aktiviteter er det især arkivvirksomheden, man lægger mærke til. I 28 tilfælde nævnes et arkiv. Undertiden er det i form af »samarbejde«, men ofte er der tale om, at foreningen driver et arkiv, – eller flere. De fynske foreninger i Broby og Egebjerg driver henholdsvis 4 og 2 lokalhistoriske arkiver.

Fremdeles afholder foreningerne udstillinger, kurser og studiekredse, f.eks. i samarbejde med aftenskolerne. I øvrigt ser man et bredt samarbejde med andre foreninger, biblioteker, menighedsråd m.fl. I Frederiksborg amt mødes repræsentanter fra 7–8 lokalhistoriske foreninger et par gange om året for at drøfte fælles anliggender.

Blandt de foreninger, der også driver lokalt museum, er der en der specielt skal nævnes til slut, Historisk Forening for Værløse Kommune. Det hedder i det tilbagesendte spørgeskema kort og fyndigt: »Historisk Forening for Værløse kommune driver Værløse Museum og Værløse lokalhistoriske Arkiv ved frivilligt, ulønnet arbejde. – 46 personer deltager aktivt«.

Kortere kan det nok ikke udtrykkes, hvad folkeligt historisk arbejde er.